

Kde kdo se odhodlával zachránit, co se zachránit dá, a stával se tichým náhončím režimem, který pak přinesl i jeho vlastní zemi nezměrná neštěstí.

S vlky výti

Poválečná situace se v Jáchymově poměrně rychle normalizovala, ale radikální změna nastala 26. srpna 1945, kdy přijela do Jáchymova skupina vysokých sovětských důstojníků, jejíž složení naznačovalo mimořádný zájem SSSR (gen. Michajlov, pluk. Alexandrov, který mj. zastupoval sovětskou stranu i při jednáních s československými vládními činiteli). Během dvou dnů si Sověti prohlédli jáchymovská důlní díla, úpravnu a sklad uranových koncentrátů, včetně úpravárenských odpadů. Z uranových koncentrátů a odpadů si vyžádali vzorky, evidentně se záměrem ověřit je ve svých laboratořích. Při rozhovorech s ing. Pacákem se informovali o těžebních kapacitách a velmi je zajímalo, „*zda místní doly nenavštívili v poválečných dnech nějakí cizí lidé*“.

Nebyla to bezvýznamně náhodná návštěva, neboť už v únoru 1945 předal agent KGB Merkulov souhrnnou zprávu o československém uranu Berijovi, který se stal šéfem „Zvláštního výboru pro atomovou bombu“, ustanoveného v srpnu 1945. Je pravděpodobné, že právě tento výbor dal příkaz zpravodajcům sovětských tajných služeb k ověření konkrétní situace v Jáchymově.

Vzápětí po „exkurzi“ Sovětů navštívili jáchymovské doly geologové Státního geologického ústavu – dr. V. Zoubek a dr. J. Koutek. Po prohlídce důlních děl pořídili zápis o perspektivách ložiska. Inspekci si pravděpodobně osobně vyžádal tehdejší ministr průmyslu soc. demokrat Bohumil Laušman u svého stranického kolegy dr. ing. L. Čepka, přednosty Státního geologického ústavu, neboť někteří ministři vlády nebyli nakloněni bezvýhradnému exportu uranu do SSSR a chtěli mít nezávislé informace o situaci v jáchymovských dolech.

Události mezi Moskvou, Prahou a Jáchymovem nabíraly na rychlosti. Dne 11. září 1945 obsadili vojáci Rudé armády jáchymovské důlní závody a velící důstojník zakázal s okamžitou platností všem nepovolaným přístup do dolových prostorů. Zaměstnancům dolů byl vstup umožněn na zvláštní průkazky. Obsazení dolů organizovalo velitelství Rudé armády v německém Annabergu a kromě Jáchymova bylo zaměřeno i na širší okolí Annabergu a Johanngeorgenstadtu. Dne 13. září přijeli z Berlína do Jáchymova plukovník Krejter a kapitán Krasnikov, kteří se zabývali geologií Krušných hor. Krejter působil převážně v okupační německé zóně a Krasnikov byl v roce 1946 jmenován náčelníkem geologicko-průzkumné služby v jáchymovských dolech. U mnoha jáchymovských objektů se objevily nápisy „Vstup zakázán“ a „Fotografování zakázáno“ s upozorněním, že přestoupení zákazů bude trestně stíháno. Opatření platilo i pro první poválečné lázeňské hosty.

Československá vláda byla o událostech dobře informována místními českými vojenskými úřady. Na jejich opakované dotazy, jak mají vůči Sovětům postupovat, dostávali od předsedy vlády Z. Fierlingera stereotypní odpovědi, aby nepodnikali nic, neboť předsednictvo čsl. vlády bylo přesvědčeno o neúčelnosti případných protestů u sovětských vojenských úřadů. Přesto si vláda určité naděje slibovala od připravované mezistátní dohody o podmínkách prodeje naší uranové rudy do Sovětského svazu.

Jednání o těžbě uranových rud a jejich dodávkách do Sovětského svazu probíhala už od srpna 1945 a trvala až do 23. listopadu 1945, kdy byla podepsána „**Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách Svazu sovětských socialistických republik**“.

Od počátku byla jednání vedena jako tajná, pod krycím kódem „Ch“. Za čsl. stranu je vedl předseda vlády Fierlinger, s vědomím prezidenta Edvarda Beneše. Sovětský svaz zastupoval vládní zmocněnec Bakulin spolu s již zmíněným plukovníkem Alexandrovem. Přestože

sovětská strana netajila důvody, pro které tak naléhavě uran potřebovala, v Dohodě se ani jednou slovo uran neobjevilo. Praktickým důsledkem Dohody bylo zřízení n. p. Jáchymovské doly se zvláštním režimem utajování a ochrany, jehož veškerá produkce putovala do Sovětského svazu. Poměrně dlouhý interval mezi začátkem jednání a podpisem Dohody způsobila neústupnost čs. strany sovětskému požadavku na zřízení smíšeného, čs.-sovětského podniku. Sovětská strana nechtěla jednání protahovat a od svého požadavku ustoupila, neboť obchod s uranem Sověti od prvopočátku považovali za politickou záležitost. Psal se přeci jenom rok 1945.

Jáchymovské doly, n. p., prastarou Štolu saských šlechticů brzy opustily a souběžně s ní vyzradily nový překop nového Dolu Bratrství

(2002)

Z á p í s

o orientační prohlídce Jáchymovských dolů a vzorkového a archivního materiálu Federativní státních dolů v Jáchymově.

Při prohlídce porubá a sledných chodů na dolech : Werner, Svornost a Štola saských šlechticů, provedené ve dnech 29.- 31.8. 1945 bylo zjištěno :

- 1./ Na dohledných otvirkách na nejapodnějších patrech nebyly nalezeny sviděti bohaté výskytu uranové rudy. Štola Svjocar mění v nejapodnější partii svůj rudný obsah.
- 2./ Nad 8. patra dolu Werner byla v době okupace největší část rudy vydobyta, při Semě partie mezi 8. a 12. patra nebyly dostatečně připraveny k dobývání.

Vzhledem k výnamu, kterého uran v poslední době nabyl, doporučuje se proto vedle sledných prací a příprav k dobývání na rozdíl od uranových rudních štěrků prozkoumat na analýzu některé další štěrky, jež byly ve srovnáních patrech bohaté na stříbrnou rudu.

U dolu Werner jednalo by se zejména o průzkum dalších západních štěrků Fluder a j. o. Podobně u dolu Svornost doporučovalo by se sledovat některé další, na spodních patrech dosud neprozkoumané štěrky. Na Štola saských šlechticů jednalo by se zejména o výzkum štěrku Beží Pomocí, který ovšem na 3. patře, na kterém je štěrka doposud dosáhena, nardí na obtíž vzhledem k pravděpodobnosti průtoku štěrku Beží Pomocí byla sice již na 3. patře Štoly saských šlechticů v délce několika desítek metrů vyřezána, její totožnost není však dosud zcela bezpečně prokázána. Doporučuje se proto alespoň prodloužit překop na 3 patře několik desítek metrů za nynější delbu a přeuvědomit se tak, zda nebyl sledován nějaký podřadnější štěrka.

Štola Svjocar na dolu Werner změnila v blízkosti 12. patra svůj rudný obsah; objevila se opět Si-So-Si- formace vyšších horizontů. Bylo by vhodné zjistiti, do jaké hloubky tato formace sahá a do jaké rudní formace v hloubce přechází /nebo vyloučiti možnost, že se opět vrátí formace uranová./.

- 2 -

Při průzkumu Eulovité horniny nařávané v západní části překopu na 12. patře bylo zjištěno, že se jedná o pegmatitickou horninu mladší než sousední porfyrová štěrka. Pravděpodobně to tedy není ještě samotný Euloví masiv, nýbrž samotná štěrka /dosud zjištěná mocnost 17 m/, která bude při další ražení překopu patrně překřížena.

Státní geologický ústav ČSR. vylé mineralog, který provede přeuvědomění a průzkum sbírkového materiálu z Jáchymovských a okolních rudních ložisek, uloženého na báňském Federativní. Zástupci SÚ. žádají o souhlas, aby v případě potřeby si mineralog mohl odebrati z některých vzorků menší odštěpek k metalografickému určení v nábruse.

SÚ. provede v rámci svého výzkumného programu podrobný výzkum Jáchymovských dolů a výsledky předloží báňskému Federativní v Jáchymově i ústřednímu Federativní v Praze. Za tím účelem potřebují příslušní pracovníci v kopcích písemný a archivní materiál /šedlní mapy, profily a pod. / se starší i novější doby. Tento materiál vybrali podepsaní referenti SÚ. z archivu báňského Federativní a žádají, aby jim byla zaslána jedna serie kopií šedlních a jedna serie kopií vybarvených.

V Jáchymově, dne 31. srpna 1945.

Za Státní geolog. ústav ČSR.	Za státní báň. Federativní v Jáchymově :	
Dr. Jaromír Koutek rada	Dr. Vladimír Šoubek vřech. komisař	Ing. Jaroslav Pařík přednosta

zápis o prohlídce jáchymovských dolů pracovníky Státního geologického ústavu

M e m o r a n d u m

Dosavadní úspěchy atomistiky v oboru vojenském jsou obecně známy. Méně známy jsou výsledky dosažené použitím urychleného rozpadu radioaktivních prvků pro mírové hospodářství jakožto zdroje energie. Doposud byl užíván náš jáchymovský uran jako surovina pro výrobu radia. Užití radia bylo omezeno na lékařství a na vědecké laboratoře.

Dnes však nastaly zásadní změny. Rozpad uranu znamená tak obrovský zdroj energie, že čísla, uváděná v odborných knihách, se laikům jeví jako profesorská fantasie. Jest to však skutečnost! Tak jako první atomová puma, která 6. srpna 1945 dopadla na Hirošimu, byla překvapující skutečností, tak se se vši pravděpodobností dočkáme velkých elektráren, kde pod kotly budou žhavit tyče z uranu nebo plutonia.

Uran bude za několik desetiletí stejně důležitý jako uhlí, ba snad jednou uhlí úplně nahradí. Jeden kilogram uranu vydá ze sebe během rozpadu tolik energie jako 3.000 tun uhlí.

Konstrukce atomových pum je velmi nákladná. Československo se vojenským užitím uranu nebude asi moci nikdy zabývat. Naproti tomu odborníci upozorňují, že i ČSR musí opatrně sledovat vývoj na poli praktického užití uranu v průmyslu budoucnosti.

Příroda nás obdařila tím, že se na našem území tento důležitý prvek vyskytuje. Je to jedno jáchymovské ložisko v celé ČSR, které jest nalezištěm uranové rudy. Není příliš mohutné, americké ložiska jsou podstatně větší. Protože ložiska smolince v Jáchymově jsou poměrně malá a protože praktické použití uranu je v nejbližších desetiletích velmi pravděpodobné, bylo by zapotřebí, abychom tento náš jediný zdroj co nejvíce šetřili.

Dnes uranovou rudu ve značných kvantech exportujeme. Odborníci se obávají, že prodejem suroviny, která pro naše příští generace bude mít nesmírnou cenu, poškodíme sebe i příští generace.

Kdyby uranová ruda z Jáchymova byla jediným nalezištěm, dosažitelným SSSR, pak bylo samozřejmě mravní povinností k našemu velikému osvoboditeli a spojenci, abychom mu tento zdroj dali v míře co nejširší k dispozici. SSSR je však státem tak rozlehlým a jeho přírodní bohatství jsou tak obrovská a z největší části dosud neprozkoumaná, že lze očekávat výskyt uranu na Urale, na Sibiři a ve Střední Asii.

Uran z Jáchymova byl by při intenzivním dolování brzy vyčerpán a u nás není pravděpodobno, že by se nové naleziště podařilo objevit. Odborníci proto doporučují, aby prodej uranu byl podroben revizi, neboť soudí, že se musíme snažit zachovat si co největší množství uranu pro svůj průmysl budoucna, až po technické stránce budou průmyslové aplikace tohoto nového zdroje energie i u nás dosažitelné. Již proto, že nemáme dosti uhlí ani velkých vodních toků pro zakládání hydrocentrál, proč by použití uranu, jako zdroje energie, mohlo v budoucna příznivě ovlivnit celý náš průmyslový život.

V Praze dne 22. června 1946.

Odezvou na Dohodu, tj. vývoz uranu do Sovětského svazu, bylo nepodepsané Memorandum československých průmyslníků, kteří si, přes chatrné dobové znalosti, plně uvědomovali i mírový energetický potenciál uranu.